

sydfør Sveinungavík, en betydelig Dislokation; Tuflagene i disse Fjælde ligge vandret, men et stort Fjældstykke var sunket ned, og Lagene havde derved faaet 40° Hældning mod Øst. Der findes Sænkingsomraader paa begge Sider af disse Fjælde eller idetmindste paa Østsiden, thi efter hvad der før blev fortalt om Jordskjælvet 1885, synes hele Melrakkasletta at forholde sig som en Horst, idet Rystelserne følte paa begge Sider, men ikke paa Axarfjardarheidi. I Thistilfjorden ere Jordskjælv hyppige især paa Vestsiden ved Svalbard, hvor Brudlinjerne mellem Fjældkjæderne og Thistilfjordens sænkede Omraade maa findes etsteds i Nærheden. Fra den forrige Præst til Svalbard, Gutormur Vigfússon (nu til Stød), har jeg faaet en Del Meddelelser om Jordskjælv i Thistilfjorden, medens han opholdt sig dér. De stærkeste Rystelser følte d. 26. October 1880, 29. October 1882, 21. December 1882, 2. November 1884 og den betydeligste før

nævnte d. 25. Januar 1885; dengang dannedes en Mængde Spalter i Svalbardstunga mellem Svalbardsá og Sandá med Retningen NNE. I det sydlige Odá-dahraun have Vulkanspalterne Retning fra SV. til NE., men nordligere ere de moderne Vulkaner, som vi have set, alle knyttede til Brudlinjer fra N. til S., undertiden med lidt Afvigelse mod NE. De præglaciale Eruptioner synes ogsaa at være fremkomne af lignende Spalter, thi de to præglaciale Vulkankupler i det sydlige Odá-dahraun, Urdarháls og Vadalda, synes at staa paa en Spalte fra SV. til NE., medens Grjótháls ved Dettifoss og Raudinúpur rimeligvis ere knyttede til Brudlinjer fra S. til N. Af de før anførte Spalteretninger vil man kunne se, at de regelmæssigt indordne sig i de før undersøgte vulkanske Spalteretninger, som danne en Bue tværs over Island, og at Overfladens aabne Spalter staa i et nært Forhold til Grundfjældets Brudlinjer.

Et Besøg i Centralbrasiliens Knoglehuler og ved vor Landsmand, Dr. P. W. Lunds Grav ved Lagoa Santa.

(Efter et Foredrag i Selskabet).

Ved cand. mag. J. O. Bøving-Petersen.

I en tidligere Artikel (Geografisk Tidsskrift, 13de Bind, Hefte III—IV, 1895—96) søgte jeg at skitsere den ene af Brasiliens to mest udprægede Landskabstyper, *Skovregionen*, saaledes som denne under vekslede Vegetationsformer optræder paa Landets Randkjæder ud mod Oceanet, Serra do Mar, og, derindenfor, Serra da Mantiqueira. Fra sidst nævnte Bjergkjædes Kulminationspunkt, Serra da Itatiaya, glider Blikket i den fjerne, nordvestlige Horisont ud over de endeløse, bølgeformede Campossletter, som udgjøre Hovedparten af Brasiliens indre, store Højland og, væsentlig bibeholdende det samme Præg, strække sig helt ned til Amazondalens Urskove og næsten helt over til Andeskjædens østlige Affald, fra hvilke de dog ere adskilte ved den sydlige Udløber af Amazonflodens Skovregion, som følger Madairas og Paraguays Dale.

I denne Artikel beder jeg Læseren fortsætte Rejsen et Stykke ind paa dette øformige Højland, hvorved vi ville lære Brasiliens anden store Landskabstype, *Camposregionen*, at kjende. Naar jeg netop har valgt den lille, uanselige Flække *Lagoa Santa* som Rejsens

Maal, behøver jeg sikkert næppe at motivere dette Valg nærmere. I enhver Dansks Øren, der følger med i vor hjemlige Videnskabs Udvikling, har dette Navn faaet en særlig god Klang som et af de Centra, hvortil dansk Videnskabelighed har knyttet sig med en Hæder, af hvilken vor Nation har Ret til at føle sig stolt, og som har gjort denne afsides, før ukjendte Landsby berømt i hele den naturvidenskabelige Verden. Under vort Besøg i Lagoa Santa og paa Strejfture i dens Omegn og mærkelige Huler vil jeg komme til at præcisere, hvilken Rolle disse Steder have spillet for danske Naturforskere.

I.

Vi tage vort Udgangspunkt tidlig paa Formiddagen ved en lille Krydsstation, Entre-Rios, beliggende ved Parahyba, hvor Parahybuna udmunder i denne. Herfra fører Jærnbanen, en nordvestlig Gren af den store *Estrada de Ferro Central do Brazil*, os op gennem den smukke, skovbevøxede Parahybudal, langs den skummende Flod, der med stærkt Fald iler ned gennem

Mantiqueirakjæden, ned mod Parahybas brede, rolige Vande. Banelinjens Stigning bliver efterhaanden stærkere og stærkere, Kurverne mere og mere korte og bratte, Aasene til begge Sider snævre sig sammen, og Flodens Kaskader og Vandfald blive hyppigere og større. Man sporer, at man nærmer sig Baneanlæggets Højdepunkt, Mantiqueiras Vandskjelslinje. Dybt under os slynger sig en lys Landevejsstriben af en for brasilianske Veje usædvanlig Bredde. Det er den fordums Hovedaare mellem Rio de Janeiro og Minas Geraës. Ad den er mangen Forskerexpedition dragen fra Kysten ind i det hemmelighedsfulde Indre, ind i *Sertaó*'en (udt. Sertaang), brugende Uger om at tilbagelægge Strækninger, som vi nu gennemfare paa mindre end et Døgn. Unægtelig var Datidens Karavanridt rigere paa Oplevelser og mere poetisk, men paa den anden Side faa vi nu langt hurtigere et samlet, om end kun overfladisk Indtryk af de vekslede Landskabstyper. Ved den anselige og ganske moderne By Juiz da Fora, der har elektrisk Belysning, store Fabrikanlæg o. s. v., passere vi et Extratog, fyldt med Soldater af Ouro Preto's Garnison, der skal gjøre den lange Rejse ned til Rio Grande de Sul for at bidrage til at bekæmpe Revolutionen i dette dens altid urolige Arnested. Det er mørke Mulat- og Cabocloskikkelser, som synes evigglade ved denne Adspredelse i det ensformige Garnisonsliv. Sammesteds lænkes til vort Tog Vogne, stuvede fulde af Mænd, Kvinder og nøgne Børn, Skikkelser, hvis fantastisk-brogede Dragter og glat-haarede, saa godt som ublandede Indianertyper gjøre et ejendommeligt fremmedartet Indtryk. Det er Emigranter helt oppe fra Ceará, som under en af denne Stats mange haardnakkede Tørkeperioder tage Tjeneste som Lejetropper og nu skulle erstatte den fra Ouro Preto bortdragende Garnison. Jeg anfører blot dette Møde, fordi det slaaende anskueliggjør, over hvilke enorme Strækninger Administrationens Næt maa spænde i denne Kæmperepublik. En saadan Troppeforsendelse (Ceará—Ouro Preto—Rio Grande) vilde i Henseende til Længde omtrent svare til en Militærtransport fra Kjøbenhavn til Centralsahara!

Nogen Tid efter passere vi i en lang Tunnel Mantiqueiras Vandskjelslinje, i en Højde af 1117 Meter, og det vanskelige Baneanlæg faar nu gunstigere Betingelser. Eggen bliver efterhaanden mindre kuperet og Skovene færre og lavere, ligesom kuede. Vi nærme os Centralbrasilens Højdeplateau. Døg, de egentlige Campos, hvorefter vi nysgjerrig spejde, ses ikke endnu. Det Vandskjelsdrag, hvorover Toget fører os, er i geografisk Henseende særlig interessant, idet de

Smaafloder, der gennemkrydse Landet, tilhøre vidt forskellige hydrografiske Regioner. Nogle strømme i sydlig Retning til Parahyba, andre mod Vest til Rio Grande, Parana's store Biflod, atter andre mod Øst til Rio Doce, der gennemløber de endnu fuldstændig barbariske Botokudeindianeres frygtede Urskove paa Grænsen af Minas og Espirito Santo; endelig mod Nord Rio das Velhas, San Franciscoflodens Tilløb. Underligt dragende lokke disse fine, blinkende Traade ved Tanken om de uhyre store Strækninger, de vidt forskellige Egne og Folk, de passere, forinden de, som Dele af mægtige Floder, naa Oceanet. Toget fører os nu næsten ret mod Nord. Tilhøjre hæver sig Mantiqueiras Fortsættelse, der bærer det betegnende Navn Serra do Espinhaço, „Rygrads bjærget“. Skjult mellem vilde, nøgne Skiferfjælde ligger her Minas Geraës' Hovedstad, Cidade de Ouro Preto, o: „Det mørke Gulds By“. En lille Sidebane bøjer derop; men hvor fristende og lønnende det end er at følge den ind til dette overordentlig interessante Centrum for Brasilens gamle Guldminedrift, hvor i Slutningen af forrige Aarhundrede en Gruppe unge Digttere vakte den første nationale Bevægelse mod Portugals Overherredømme, tør jeg dog ikke gjøre Rejsen længere end nødvendigt og fortsætter i den maaneklare Aften nordpaa langs Rio das Velhas' gule Vande, der løbe nær forbi Lagoa Santa, og for hvis rige Fiskefauna vort zoologiske Museum besidder en særdeles fyldig Repræsentation. Ved Sabará naa vi henimod Midnat Banedriftens foreløbige Endepunkt; men Linjen er ført videre, og næste Morgen fortsætte vi ved Trafikchefens elskværdige Imødekommenhed Rejsen i Ingeniørtogets hyggelige Salonvogn og naa snart *Santa Luzia*, en lille By, smukt beliggende ved Velhasfloden, tre—fire Mil fra vort Maal. Resten af Vejen maa tilbagelægges paa Muldyrryg.

II.

Medens Dyrene hentes og sadles, benytte vi Lejligheden til at se os om i Santa Luzia, der er en Type paa en brasiliansk Karavanstad og giver et broget og karakteristisk Billede af Rejselivet i Brasilens Indre, hvor Jærnbaneltrafikken afløses af mere primitive Kommunikationsmetoder, enten Flodfarter eller Muldyrkaravaner, de saakaldte *tropas*, eller undertiden ogsaa tunge, klodsede Vogne, trukne af indtil tyve Oxer og, til Værn mod Sol og Regn, overspændte med et Telt af Huder. Santa Luzia byder Exempler paa alle tre Rejsemaader, særlig paa de to førstnævnte.

Ude paa Floden se vi Kanoer og store, fladbundede Pramme stages langsomt op mod Strømmen eller drive

ned med denne. I sidste Tilfælde tager Besætningen sig det let og daser Tiden hen, udstrakt paa Ryggen, dampende paa Cigarretterne. Kun ved Styreaaren er en Mand beskæftiget. Men gaar det mod Strømmen, er Arbejdet møjsommeligt, og de halvnøgne, gule og brune Legemer bøje sig tungt over lange Bambusstager, medens de, balancerende paa Rælingen, gaa fra For- til Agterstavnen. Et ensformigt og trælsomt Slid, hvortil der hører et stærkt Bryst; thi en saadan Rejse kan vare i Uger, ja Maaneder.

Over Floden, som her er bred og anselig, fører en Træbro, hvorfra der lyder en stadig Trampen af belæssede Tropas paa indtil et halvt Hundrede Muler, der, som altid, følge én for én efter hinanden. Hænder det, at et Par Tropas mødes paa den smalle Bro, og at blot to Dyr kolliderer, opstaar et frygteligt Virvar. Paksadlernes store Byrder, der til begge Sider duve langt ud over de smaa Dyr, tage fat i hinanden, og i formelig Hopsa svinger Parret rundt! De øvrige, stadig fremrykkende Dyr komme med i Dansen, og Træbroen gungrer under hundrede vrinskende Mulers Hovslag. Situationen er kritisk og ingenlunde behagelig for „Trapeiro“en og hans „Camaradas“, der, midt i Tummelen, lader Piskeslagene hagle ned over de bidende og sparkende Dyr. En *trapeiro* tilbringer Livet med i Spidsen for sin Tropa af fragte Varer fra Banernes eller Flodfarternes Endestationer ind paa Sertão'ens, den brasilianske Ørkens, sparsomt befolkede Vidder. En saadan Karavanefører er sædvanlig en prægtig, malerisk Type. Under en blød, brodskygget Filthat sidder et brunt, skarpt, energisk udseende Hoved. Paa Benene højskaftede, gule Hjorteskindstøvler, ved Siden en lang Kniv og i to Hylstre paa Sadelknappen et Par Rytterpistoler. Hans Ridemule er naturligvis det kraftigste og smukkeste Dyr i Flokken, og paa sine Vaaben, paa de forsirede Messingstigbøjler, Bidslets og Saddeltøjets Sølvbeslag og de store Sølvsporer ofrer han gjerne en lille Formue; thi disse Ting udgjøre hans et og alt. Om Diamantinas rige Bjerge og Goyaz' fjærne Højland taler han med en irriterende Ligegyldighed, som var det den simpleste Sag af Verden at ride derhen den Dag i Morgen, og det koster ikke ringe Selvovervindelse at modstaa hans Opfordring til at gjøre Følge.

III.

Lagoa Santa drager imidlertid ikke mindre lokkende, og snart lunte vore Muldyr afsted over Bakke- drag og gennem opblødte Skovveje. Endnu spore vi ingen synderlig Forskjel mellem Omgivelserne og den

Natur, Kystegnene have lært os at kjende. Da passerer Riberão do Mato, en lille Biflod til Rio das Velhas, og nogle sære, fremmedartede Buske ses, først enkeltvis, saa hyppigere. Det er *Camposvegetationens* første, spredte Blækere. Utaalmodig spore vi Dyret i Galop op ad en lang, jævnt skraanende Aas, og — to Minutter efter er Naturen som med ét Slag forvandlet, saa forvandlet, at man kunde tro sig pludselig, ved Trylleri, hensat i en anden Verdensdel. En større Overraskelse kan ikke tænkes, var man end nok saa forberedt paa dens Komme. Og det var jeg; thi under et Besøg i Ouro Preto havde den tyske Botaniker, Dr. Schwacke, Direktør for den derværende farmaceutiske Lærestalt, været saa elskværdig at forære mig Korrekturarkene af Prof. Warmings netop udkomne Værk om Camposvegetationen ved Lagoa Santa, og et bedre Forstudium, en nyttigere „Bådecker“ kunde jeg ikke have ønsket mig. Jeg skal nu, iøvrigt henvisende til dette fortræffelige Værk, søge at skitsere det Fysiognomi, Landet viste under den øvrige Rejse til Lagoa Santa og under de følgende Dages Strejfture i Omegnen.

Skulde jeg henføre Landskabet til noget bekjendt og søge lettere at tydeliggjøre det ved en Ideassociation, der strax paatvang sig, kan jeg ikke finde nogen mere træffende Sammenligning end de gamle sønderjydske „Abildgaarde“ flyttede ud paa de jyske Heder og dækkende disse saa vidt, Øjet rækker. Campos-træerne have samme knudrede, krogede Former som gamle Æbletræer og staa, ligesom disse, saa vidt fra hinanden, at de overalt give den Gaaende, ja, endog oftest Rytteren Plads til at komme frem; og ligesom paa Heden reduceres Vejene, for saa vidt der er nogle, til et Virvar af mellem hinanden slyngede Hjulspor og Stier. Dog, som enhver Sammenligning, halter naturligvis ogsaa denne; lad mig da hellere uden Omklædninger søge at skitsere Camposegnens virkelige Præg. Er end Overgangen fra Skov til Campos skarp, saa ere Grænselinjerne dog yderst uregelmæssig dragne, idet et Næt af Smaaskove, de saakaldte *capoës*, følger alle de Vandløb og fugtige Dalsænkninger, der gjennemfure Højlandet. Disse *Capoës* ere ligesom Fangarme skudte ud fra Skovregionen, hvis Præg de besidde i alt væsentligt. Deres Indre er lige saa tæt og uigjennemtrængeligt, og i deres Træbestand dominere de samme Plantefamilier som i Kystskovene; men Træerne ere meget lavere og spinklere og Grenene ikke saa rigt draperede med Bregner, Orchideer og andre Epifyter. Længere mod Nord afløses disse *Capoës* i Sumpene af de prægtige *buritysües*, Palmelunde,

udelukkende dannede af den elegante, høje Burity, en viftebladet Palme, som Lund kalder „den ædleste Frembringelse af Planteverdenen, som Tropenaturen har at opvise“, og hvis noble Skjønhed virker vidunderlig ornamentalt i Landskabet.

Fraset de omtalte Capoës, der gemme sig i Dalstrøgene, sondre selve de bølgeformige Campossletter sig i to, dog ikke skarpt adskilte Typer: *Campos limpos* eller de „rene“, det vil sige træløse Græsgange (thi Ordet Campo betyder ligefrem Græsgang) og *campos cerrados* eller de „lukkede“, d. v. s. trævoxede Græsgange. Denne Sondring er simpelt hen begrundet i Højlandets fysisk-topografiske Forhold, idet de heftige Regnskyl udvaske Lørdjorden af Aasenes afrundede Kamme og Sider, saafremt disse skraane temmelig brat. Paa saadanne Steder er Jorbunden derfor gruset og gold og frembringer spredte Græstuer og andre Urter, men slet ingen Træer. Som Regel stige og synke Campossletterne imidlertid yderst jævnt, ligesom Dønningerne paa Oceanets Flade, og største Delen af Campos hører derfor til *Cerradernes* mere frugtbare, busk- og trævoxede Type. Det er dem, der fornemlig give Egnene omkring Lagoa Santa Karakter, og vi ville derfor udelukkende betragte disse Cerrader lidt nærmere. Deres Vegetation falder i tre Etager: Nederst have vi Græstæppet, isprængt mange blomstrende Urter og Halvbuske; men man maa ikke tænke sig dette Tæppe i Lighed med vore Enges tætte, bløde og saftige Grønsvær. Camposgræsset danner spredte Tuer, hvorimellem man stadig skimter den okkerfarvede Jord, der er saa karakteristisk for store Dele af Brasilien, og Bladene ere stive, grove, graalige eller blaaliggrønne og have kun i Regntidens Begyndelse vore Enges friske Tone. Camposgræsset frister da ikke saa stærkt Vandreren til Hvile, og i hvert Fald ser man sig først nøje for, om ikke Centralbrasilens farligste Dyr, Klapperslangen, skjuler sig i Tuerne. Over disse hæve sig Smaabuskene og, som øverste Etage, de spredt staaende, halvanden til sex Meter høje Træer med deres fantastisk krummede Stammer og Grene, deres Mangel paa ranke Skud og deres brede, men løvfattige Kroner, hvis Blade ofte ere tykke, læderagtige, overtrukne med et blaaligt Voxlag. Hvad der, sammenlignet med Brasilens Skove, særlig præger Camposlundene, er deres lyse, aabne Karakter. Næsten overalt kan Solen trænge igjennem Løvtaget og saaledes skabe den Skovbund, der som oftest mangler i de tætte Skove. Slaaende er ogsaa Campostræernes fuldstændige Mangel paa Slyngeplanter, og de utallige Epifyter, der i Kystregionen, netop paa Grund af

Skovbundens Lysmangel, flygte op i Træernes Kroner og danne de hængende Haver, som gjøre de tropiske Skove saa karakteristiske. I én Henseende bevarer Camposlundene det tropiske Præg; thi sjælden staa flere Træer af samme Art ved Siden af hinanden; overalt den samme urolige, rige Mangfoldighed som i Kystskovene, men rigtignok fremkaldt af ganske andre Træsarter.

Som det vil ses af flere af de fremhævede Egen-skaber, er Campossletternes Vegetation tilpasset til at udholde Højlandets Tørkeperioder, i hvilke Lørdjorden bliver næsten stenhaard, og Luften er fattig paa Vand-dampe. En anden Faktor, nemlig Tørtidens hyppige, gjennem Aarhundreder gjentagne, vidtstrakte Camposbrande, hvorom Stammernes svættede, forkullede Ydre tydelig vidner, har maaske ogsaa influeret noget paa Vegetationens Fysiognomi og fremkaldt Træernes vredne Former. Overordentlig interessant er det at se, hvorledes mange Planter søge at værne sig mod Ilden, nogle ved at iklæde sig en tyk Korkkappe, andre ved at flygte ned i Jorden og der danne tykke Knolde, rige paa hengjemte Næringsstoffer. Mest karakteristisk er dog den saakaldte „Angelim“, *Andira laurifolia*, af hvilken jeg under mit korte Ophold i Lagoa Santa var saa heldig at træffe paa et typisk Exemplar. Fra et horisontalt, vidt forgrenet og forvredet, hovedsagelig underjordisk Plantelegeme udgaar hist og her smaa, tynde, overjordiske Grenknipper, bærende de laurbærlignende Blade. Vi se her en Plante tydelig underkastet „Forvandlingens Lov“ og omformes fra en overtil en underjordisk Organisme.

Men jeg tør ikke trætte ved fortsatte botaniske Undersøgelser. Campos' Dyreliv, som Træk i Landskabets Fysiognomi, spiller kun en underordnet Rolle. Mest ejendommelige ere de høstakformige, gule Termittuer, der ses spredte overalt mellem Buskene. Iøvrigt hersker paa Campos den samme højtidelige Ro som paa de jyske Heder. Til Lærkens Triller svarer Cikadernes Skingren, hvori *Seriema*'en, en stor, strudslignende Fugl nu og da blander sine høje, klagende Skrig.

Man kan daarligt anvende Ordet „skjøn“ paa Camposnaturen; men den er i hvert Fald ejendommelig og har sin egen storslaaede Charme, og frem for alt tiltaler den Sletteboen og opliver ham saavel fysisk som aandelig. Har han et Par Aar været lukket inde mellem Kystbjergenes tætte Skove og derpaa pludselig kommer ud paa disse vide Campos, hvor Himmelhvælvingen ligesom højner og udvider sig, hvor Skyernes Lys- og Skyggespil paa Landskabet bliver

rigere, hvor Luften er saa vidunderlig frisk og let at indaande, og hvor, i Regntiden, et Blomsterflor mylrer frem paa Jorden og i Luften, ja, saa føler han den løsslupne Fanges Lettelse, føler et ubændigt Overmaal af Kræfter, og han faar Trang til at give disse Afløb ved at synge højt eller ved at sætte sit Dyr i Carrière og vedblive at ride, indtil han naar de lave, blaanende Bjærgdrag i Horisontens Fjærne for fra deres Top at skue ud over Campos. Men, hvis han red derhen, vilde Bjærgene være forsvundne, og han vilde kun finde de samme, jævnt bølgende Bakkeaae, og om han red i Maaneder, vilde Landet vedblive at være de samme, vide Campossletter, ensartede og dog altid vekslede, ligesom Havet. Og, hvis han har læst Brasilens Blicher, *Escragnolle Taunay*, forstaar han dennes ypperlige Skildring af Højlandsbeboerens, Sertanejo'ens, beduinagtige Trang til at flakke om paa disse uendelige Vidder, ligesom Sømanden elsker at flakke om paa Havet. De to beslægtede Naturer afføde beslægtede Følelser.

IV.

Det var i dette *milieu*, at vor Landsmand, Dr. Peter Wilhelm Lund, henlevede de sidste 45 Aar af sit Liv, fra sin Ankomst til Lagoa Santa 1835 til sin Død samme Steds 1880. Det var omgivet af en Natur som den her skitserede, at han foretog sine epokegjørende Hulerejser og grundede dansk Naturforskning et Arnested i den nye Verden. Og ude paa disse mennesketomme Campos, omgivet af deres sære, fantastiske Vegetation, findes hans Gravsted, valgt efter eget Ønske.

Jeg skal ikke gaa ind paa Skildringen af Lunds biografiske Data, saa meget mere som vor Litteratur besidder to let tilgængelige Biografier over ham, den ene forfattet af Prof. Reinhardt, der, ligesom senere Prof. Warming, opholdt sig længere Tid hos Lund i Lagoa Santa, den anden skreven af en Slægtning, Frk. Henriette Lund. Det maa blot være mig tilladt at bringe i Erindring, hvorledes det Mærkelige hændte, at disse Campos og den lille, ukjendte Landsby Lagoa Santa kom til at spille saa vigtig en Rolle i Lunds Liv og derigjennem for Videnskaben.

I Oktober 1833 paabegyndte Lund sammen med den tyske Botaniker Riedel en længre videnskabelig Rejse gennem de nuværende Stater, den Gang Provinserne Rio de Janeiro, São Paulo, Goyaz og Minas Geraës. Omtrent Aarsdagen for Expeditionens Tiltrædelse holdt de to Rejsende med deres Muldyrtropa Hvil i Landsbyen Curvelo, nogle Dagsrejser nordfor

Lagoa Santa. I den primitive Kro og Høkerhandel, den saakaldte *venda*, gav en af Omegnens Beboere, der netop den Dag tilfældigvis var reden til Byen, sig i Tale med de Rejsende for at faa at vide, hvilken Forretning de drev, thi naturligvis bleve Mulernes Byrder, der indeholdt tørrede Planter og andet Udbytte, antagne for Handelsvarer. Den Fremmede kaldte sig Pedro Claudio Dinamarquez, oversat: Danske Peter Claussen, og var virkelig en Dansk, hvem Skjæbnen havde drevet ud paa disse Campos, hvor han ejede en lille Fazenda. Paa Landsmandskabets Vegne inviterede han Lund hjem til sig, og her gjorde denne for første Gang Bekjendtskab med nogle af Omegnens mange fossilførende Huler. Skjønt oprindelig Zoolog var Lund ved Rejsen gennem Højlandets mærkelige Vegetation bleven saa interesseret for Botanik, at han stod i Begreb med at hellige sig denne Videnskab. (Fra denne Periode stammer hans Afhandling: „Bemærkninger over Vegetationen paa de indre Højsletter af Brasilien“). Men ved Synet af disse Huler med deres for Verden næsten ukjendte Rester af Brasilens uddøde Dyreliv greb Palæontologien ham ganske, og han saa for sig en stor Opgave, paa hvis Løsning han i de følgende ti Aar udfoldede en forbausende Energi, indtil Svagelighed gennem hans øvrige Liv hindrede ham i fortsat videnskabeligt Arbejde. Grunden til, at Lund bosatte sig i det sydligere beliggende Lagoa Santa var vel nærmest af æstetisk Natur. Byen, hvis Omegn ligeledes er rig paa store Huler, ligger nemlig ved Bredden af en ret anselig Sø, og efter de mange Maaneders Ridt gennem de tørre, vandfattige Steppeegne gjorde Synet af dennes blinkende Flade et saa betagende Indtryk paa Lund, at han valgte Lagoa Santa til Standkvarter for sine Huleundersøgelser.

V.

Efter disse indskudte Bemærkninger skal jeg fortsætte vor Pilgrimfart og skildre Lunds, Reinhardts og Warmings Virkefelt, som det tog sig ud i 1893.

Som de fleste brasilianske Byer bærer *Lagoa Santa* officielt en lang, pompest klingende Titel. Dens fulde Navn er: *Arraial da Nossa Senhora da Saude da Lagoa Santa*, paa dansk: „Den hellige Søs karske Madonnas Landsby.“ Byen selv gjør imidlertid et mere beskedent Indtryk end sit Navn; den gjør endog et yderst beskedent Indtryk! Bueformig strækker den sig langs Søbredden, væsentlig bestaaende af en saakaldet „Hovedgade“, det vil sige en hullet og, hvis det har regnet, næsten ufremkommelig Lervej, hvorfra man gennem snævre Tværgyder har smaa, meget maleriske Perspek-

tiver ned mellem Havernes røde, lerklinede Mure, ud over Søen og Camposcerraderne, der højne sig om denne. Husene ere smaa og tarvelige; undertiden mangler Vinduesglads, og i Stedet findes kun aabne Karne, der om Natten eller i den hede Middagsstund lukkes med Træskodder. Kirken er lille og kullet og har ikke haft nogen Præst i et halvt Aar, et Savn, Beboerne mest omtale paa Grund af den dermed følgende Mangel paa Kirkefester, Befolkningens eneste virkelige Adspredelse i Brasiliens Indre. Liv er der i det Hele ikke meget af! I de faa Venda'er, hvis Varelagere ere yderst fordringsløse, drive Mændene Tiden hen med Passiar om lokale Tildragelser, eller de hænge i Vindueskarmene, studerende det Gadeliv, der rører sig i Form af nogle Grise og Børn, som i Fællesskab rode i Vejen. Undertiden fiske de lidt paa Søen, ved hvis Bred Kvinderne ses beskæftigede med Vask eller med at flette de tynde Sivmaatter, der i Brasilien saa ofte udgjøre det hærtnende Surrogat for vore Fjedermadratsler.

En Udlændings Ankomst var naturligvis en Begivenhed i dette „Stilleben“; og da det tilmed rygtedes, at den Fremmede var *Dinamarquez*, var Lunds *compatriota*, steg Nysgjerrigheden over alle Grænser. Fra den aarle Morgen led udenfor mit Logis Haandklap, der i Brasilien erstatter Dørklokke, og Dagen igjennem maatte jeg bogstavelig holde aabent Hus for disse naivt paatrængende, men saare elskværdige og tjenstvillige Mennesker, for hvis Bevidsthed Lund aabenbart stod som en lille Konge. Om en Pælebygning, et Lyst- og Badehus, han havde ladet opføre ude i Søen, men som senere var nedrevet, talte de som om et af Verdens syv Undere, og da de i en af mine Bøger saa hans Portræt, kappedes de om at faa det klippet ud! Deres Hengivenhed for ham var stor. Alle talte de om hans Gavmidhed. Hans Arbejders Betydning forstod de vel ikke at vurdere; men han var for dem „den store Filosof“.

Mine første Vandringer i Lagoa Santa gjaldt naturligvis Lunds Hus og hans Gravsted. Indtrædelsen i hans fordums, nu af vildtfremmede okkuperede, Bolig er en Skuffelse. Absolut intet minder om det Forskerliv, der henrandt her, saa fjærnt fra Verden. Vi finde en ganske almindelig brasiliansk Landsbylejlighed med dens faa Straamøbler og nøgne Kalkvægge, og hvor Lund havde sit Soveværelse, er der nu en lille Venda, hvor Negrene drikke *cachaça* (den brasilianske, hvide Rhum), og hvor Lagoenserne købe deres daglige Nødvendighedsartikler: tørret Kjød, Spæk, Bomuldstøjer, o. s. v. Man fortalte mig, at en Velhaver fra Omegnen havde kjøbt Huset for at ville restaurere det

i dets oprindelige Tilstand. Dette vil imidlertid blive vanskeligt eller rettere ugjorligt, hvorfor jeg fik et sorgeligt Bevis ved som de sidste Rester af Lunds store Bibliotek kun at finde et Par tyske illustrerede Tidsskrifter af underholdende Indhold. Den Høker, der havde disse Bøger, havde ved Auktion kjøbt en Del af Lunds Bogsamling for at bruge Papiret til Indpakning! Og Aarsagen til, at ikke ogsaa disse to Bøger vare gaaede til Grunde, var den, at Høkerens Børn vare saa glade ved Billederne og derfor havde faaet dem til at lege med. Ja, Uforstaaelsen overfor Lunds rige, mejsommeligt anskaffede Bibliotek var gaaet saa vidt, at en anden Del deraf efter hans Død var bleven solgt efter Vægt og solgt til en Fyrværkerimager!

Bag Lunds Hus strækker sig ned mod Søen en temmelig stor Have. Skjønt denne laa hen fuldstændig upasset og tilgroet af Ukrudt, vidnede dog her, efter tretten Aars Forløb, endnu meget om den gamle Mands Kjærlighed til Naturen. Som et Minde om dansk Efteraar stod, midt i et Vildnis af tropisk Ukrudt, Asters og Georginer! Og i Træernes nederste Grenvinkler laa endnu de Kvartsblokke, hvormed han havde søgt at fæstne Orchideer, som bragtes ham; ja, endnu levede og blomstrede nogle af disse! Havens Pryd er dog dens mange Palmer; man fortalte mig, at de alle vare plantede af Lund selv. Deres imponerende Højde afgiver et tavst, men slaaende Vidnesbyrd om den lange Aarrække, han har henlevet under deres Kroner. En af dem, en Kejserpalme, rager op over den ganske Bys Huse og Palmer.

Henimod Solnedgang stod jeg ved Lunds Gravsted, der ligger et Kvarters Gang udenfor Lagoa Santa. Fra Graven ser og hører man imidlertid intetsomhelst til den lille By; man er midt ude paa de stille Campos. Hvorhen man vender Blikket, møder det kun Cerradernes lave, ligesom forpinte Trær, mellem hvis vredne Stammer Øjet glider ud mod en Horisont, der straalere i den tropiske Aftenrødes rige Farvepragt og danner en forunderlig, grøl Kontrast til Slettens Melankoli. Det lille, tarvelige Gravsted, kun omgivet af et hvidmalet Trægitter, prydet med et simpelt Trækors, gjør ved sine storslaaede Omgivelser et mere gribende Indtryk end det pragtfuldeste Monument. Her er det selve den store Camposnatur, hvori den Afdøde levede og virkede, der danner Mausoleet over hans Grav.

VI.

Næst efter Besøgene i Lunds Hus og ved hans Gravsted gjæstede jeg et Par af de Huler, til hvilke

hans Berømmelse knytter sig, og jeg skal søge kortelig at skildre disses ejendommelige Indre.

Camposletterne, der høre til Jordskorpens ældste, op over Urhavet hævede Dele, fremstod allerede i den palæozoiske, livløse Periode som en stor Ø i Oceanet. De ere omkring Lagoa Santa opbyggede af svagt hældende, rødgule Lerskifere, hvori man støder paa samtidig dannede Kalkstenslag, der hist og her springe frem som Klippemure. I disse Kalkstenslag er der i Aartusindernes Løb, dels ved Nedsivning fra stærke, tropiske Regnskyl, dels ved underjordiske Vandløbs stadige Udvaskninger fremkommet uregelmæssige, ofte vidt forgrenede Næt af underjordiske Spalter. Det er disse Spaltdannelser, der udgjøre Hulerne, de saakaldte *lapas*, hvoraf Lund fandt og besøgte omtrent et Tusinde! (Heraf var dog kun omtrent 60 synderlig forsteningsførende og af disse var det atter kun Halvdelen, der havde betydelig palæontologisk Interesse). At disse Udvaskninger kunne være meget anseelige, fremgaar af, at en i Nærheden af Lagoa Santa beliggende Hule, som jeg bl. a. besøgte, strækker sig over to Tusinde Fod ind i Klippen! Kort efter, at man er trængt gennem dennes Aabning, hersker et fuldstændigt Mørke, og man føler en let Kuldegysning ved den bratte Overgang fra Solheden til Hulens næsten uforanderlige Temperatur. Faklerne tændes, og Vandringen begynder gennem den sælsomme, underjordiske Labyrinth, hvor vældige Buer, vexlende med lave, klosterlignende Celler, forbindes ved et vildsomt Næt af snævre Gange. Snart betages man af fantastisk, storslaaet Pragt, snart gribes man af panisk Uhygge, som naar man under Fremtrængningen gennem en trang Klippespalte pludselig famler med Foden uden at kunne finde Bund og heller ikke øjner nogen ved at holde Faklen ud over Afgrunden. Ved et saadant lodret Brud i en Spalte, hvorind min Fører ved en Fejltagelse havde bragt mig, lod vi en lang Bambusstang glide ned, og det varede en rum Tid, inden vi herte dens dumpe Drøn mod Bunden! Fra Gange, saa snævre og lave, at man maa krybe én for én, kommer man undertiden pludselig ud under mægtige Hvelvinger, store underjordiske Templer, byggede i de forskjelligste Stilarter. Nogle ere højt buede, fattige paa Ornament, rene i Stilen som gotiske Kirker, men i andre har det draabevis neddryppende Vand dekoreret Væggens og Lofternes Buer med et marmorlignende Stuk af Stalagtiter, der undertiden er saa rigt og overløst, at de oprindelige Hvelvinger næsten skjules. Og endnu arbejdes der ufortrødent videre paa Dekorationerne; endnu, som gennem Aartusinderne,

drypper Draabe efter Draabe ned fra Loftet og rammer Gulvet med hul, metallisk Klang, og hver lille Draabe opmurer nogle Atomer krystalliseret Kalk, øgende tidligere Draabemillioners Værk. Hvor uendelig lange Tidsrum maa der ikke være gaaet for paa denne Vis at danne Søjler, hvorom et tolv Alens Baand spænder, og som naa fra Gulv til Loft! Man bliver ikke træt af at beundre Skjønheden og Mangfoldigheden i disse Drypstendannelser, der, efter Lunds Udsagn, for nogle Hulers Vedkommende langt overgaa de europæiske. Snart staar man foran et pludselig forstenet Vandfald, der vælter ud gennem en Kløft, og om hvis Fod end ikke Skumboblerne mangle; snart standser man ved en Trappeforhøjning, hvorover er udspændt en frynset Baldakin, som stod her en Tronstol, rejst for Underverdenens Fyrste; snart afdeles Rummet ved mægtige, nedhængende Portierer, mod hvis skjøre Folder et Stokkeslag lyder som den reneste Klokkeklang. Saaledes boltrer Naturens Fantasi sig i det Uendelige. Hvor disse Drypstensornamenter have bevaret deres oprindelige hvide eller lysgule Farve og krystallinske Overflade, i hvis Facetter Fakkelskæret brydes, er Skjønheden blændende. Om en saadan Hule, den skønneste af dem alle, skriver Lund: „ . . . Man tror sig forflyttet til et Feslot. Selv den rigeste Digterfantasi vilde næppe formaa at skabe et saa pragtfuldt Opholdssted for sine fortryllede Væsener. Vore Led-sagere stod længe maalløse efter Indtrædelsen i denne Helligdom; derpaa kastede de sig uvilkaarlig paa Knæ og korsede sig under det gjentagne Udraab: „Milagro! Deus è grande!“ Heller ikke vare de til at bringe fra den Mening, at disse Templer maatte tjene til Bolig for Herren. Jeg for min Del maa tilstaa, at jeg aldrig, hverken i Naturens eller Kunstens Rige, har set noget pragtfuldere.“

Dog, det var jo ikke Skjønheden, der for Lund blev Motivet til at besøge tusinde Huler! Medens den nysgjerrige Turist vilde nøjes med at beundre Væggens og Lofternes Pragt, var det for Lund, ligesom for Egnens Beboere, Gulvets Jordfyld, der, rigtignok af forskjellige Grunde, udgjorde Hulernes egentlige Skat. Medens Omegnens Beboere skabe sig en Rigdomskilde ved at udvinde Salpeter af denne Jord, var det af den samme Udfyldningsmasse, at Lund fremdrog skjulte Rigdomme for Videnskaben, nemlig de deri indesluttede Rester af Fortidens Dyr, der for en enkelt Hules Vedkommende kunde beløbe sig til flere Millioner! Hvilket Sisufusarbejde det har været at fremdrage de utallige Knogler og deraf konstruere de uddøde Arters oprindelige Bygning, det vil bedst for-

staas, naar man betænker, at disse Knogler ikke fandtes fuldstændig bevarede (saaledes som f. Ex. de senere i La Plata-Egnene fundne Skeletter, hvoraf Dr. Lausen har beriget vort zoologiske Museum med en Mønstersamling) men fandtes som regelløst blandede Stumper og Brudstykker, der vare saa fast sammenkittede i en Breccie, at det kun var muligt at frigjøre de tilmed ofte skjøre og sprøde Skeletdele ved Mejsel og Hammerslag. Og dette møjsommelige Taalmodighedsarbejde maatte udføres ved Faklernes usikre Lys, ofte i smaa, snævre Rum og i ubekvemme, tvungne Stillinger. Desto større bliver da Lunds Ære, desto genialere hans Værk, naar senere Fund andensteds af mere fuldstændig bevarede Skeletter have konstateret Rigtigheden af hans Arbejde. Dette maatte jo bestaa i at ordne og sammenstille de talrige Knoglestykker, indtil det oprindelige Dyr var konstrueret, ligesom Mosaikkunstneren af de smaa Sten danner en Helhed; men rigtignok med den væsentlige Forskjel, at Mosaikkunstneren har sit Forbillede givet. Lund maatte selv gjennem sit Arbejde skabe Billedets Idé.

Et Par af Lund anstillede Beregninger vise, hvor umaadelig stor Knogleresternes Mængde kunde være, for saa vidt det drejer sig om mindre Hvirveldyr. I en Hule fyldte Lund en Kasse af en halv Kubikfods Størrelse med en Prøve af Gulvets Jord, og ved den senere Undersøgelse af denne ringe Jordmængde, fandt han heri Resterne af henved 400 halve Underkjæver af smaa Pungrotter og henved 2000 halve Underkjæver af forskellige Musearter. Maaske endnu mere slaaende er det Resultat, der naaedes ved en statistisk Undersøgelse af en anden Hule, hvoraf Lund lod udbringe c. halvsyvende Tusinde Fjerdingtønder Udfyldningsjord. Ved Optælling og Gjennemsnitsberegning af de heri indesluttede Knogler fandt han, at denne Portion Jord indeholdt Resterne af halvtotende Millioner smaa Hvirveldyr. Den saa talrige Forekomst af Smaaknogler skyldes de saakaldte „Uglegylp“. Fordum, som nu, have disse Huler været beboede af en Art Slørugle, der har opgyldet de ufordøjelige Dele af sit Bytte. Da hver enkelt Huleafdeling kun bebos af ét Uglepar, vil man forstaa, at der maa være hengaaet adskillige Aartusinder, for at saa betydelige Knoglemængder kunde ophobes. — Mere forskjelligartede og ubestemte blive Forklaringerne af de større Dyreformers Rester; men i de fleste Tilfælde er det dog rimeligt at antage, at de større Dyr have søgt ind i Hulerne, enten for at søge Beskyttelse mod Uvejr eller mod Efterstræbelse eller for at slikke den salpeterholdige Jord; det sidste gjælder navnlig de græssedende Dyr. Undertiden have de da forvildet sig

i de underjordiske Labyrinter og ere omkomne af Hunger, undertiden, og maaske hyppigere, ere de styrtede ned i lodrette Spalter og have slaaet sig ihjel. For Rigtigheden af den sidste Antagelse fremdrager Lund et overbevisende Exempel. Ved en Huleundersøgelse lod han flytte nogle Blokke, der hindrede Adgangen til et dybere liggende Kammer. I dette fandt han imidlertid ingen Knogler; men da han to Aar senere atter undersøgte det, fandt han paa dets Gulv 24 hentørrede Aadsler af forskellige større Pattedyr. Egnens Beboere vide ogsaa god Besked om den Fare, hvorfor deres i Nærheden af Hulespalter græssende Oxer og Muldyr ere udsatte, thi i mange Tilfælde omgærde de saadanne Spalter med Rækværk.

Det vilde føre for vidt ind paa palæontologiske Betragtninger og ligger udenfor denne Skildrings Formaal at dvæle ved Lunds videnskabelige Resultater. Læseren, der maatte interessere sig nærmere herfor, tillader jeg mig at henvise dels til vort zoologiske Museum, hvilket Lund med uselvsk Fædrelandskjærlighed skjænkede saa godt som alle sine Fund, dels til hans Hovedværk: „*Blik paa Brasiliens Dyreverden før den sidste Jordomvæltning*“, dels endelig til det af Prof. Lütken udgivne og endnu stadig udkommende monumentale Værk: „*E Museo Lundii*“, hvori, som Indledning, findes en af Prof. Reinhardt forfattet, oversigtsmæssig Fremstilling af Lunds Forskningsresultater. Det blev jo ved disse slaaet fast, at Brasiliens Pattedyrverden i den tertiære Tid var langt rigere end nu og navnlig rigere paa kæmpemæssige, ofte barokke Former. For blot at nævne et Par Exempler vare de nulevende smaa Bælte- og Dovendyr, der endnu høre til Landets mest karakteristiske Dyreformer, bl. a. repræsenterede af de plumpe Skjolddyr, hvis Størrelse maalte sig med Næsehornsnet, og af de klodsede Kæmpedovendyr, hvis Goliath, det saakaldte Megatherium, har haft en Højde af otte og en Længde af atten Fod! Foruden Heste og Lamaer, der begge senere uddøde i Brasilien, færdedes paa Camposletterne i den tertiære Tid et Hovdyr som den sphinxagtige Macrauchenia, der i sin Bygning forenede Næsehornsnet, Hestens, Lamaens og endnu flere Dyrs Træk. Og i Camposlundene lurede den frygtelige Smilodon, en tigerstor Jaguar, mod hvis ti Tommer lange Hjørnetænder selv ikke Skjolddyrets tommetykke Panser har givet Værn. Blandt alle disse fantastiske Uhyrer, og spinkelt og svagt i Forhold til dem, levede maaske Mennesket; i hvert Fald har Lund, som bekjendt, fundet dets Kranier indlejrede mellem de øvrige Knogler og har derved beriget vore Samlinger med en stor antropologisk Skat.

VII.

Jeg kan ikke slutte denne Skildring, hvori jeg har søgt at give et kun altfor skitsemæssigt Billede af Lunds Virkefelt og mangeaarige Opholdssted, uden at gjøre opmærksom paa, at Trækkene i dette Billede maaske snart ville være betydelig ændrede.

Netop under mit korte Besøg traf det sig saaledes, at en af Forbundsregeringen udsendt Kommission passerede og overnattede i Lagoa Santa undervejs nordpaa for ude paa Campossletterne at søge en passende, centralt beliggende Lokalitet, hvorhen Staten Minas Geraës' Regeringssæde kunde forlægges fra det af Bjærge indsnævrede og periferisk beliggende Ouro Preto. Expeditionens Leder, Dr. *Pires de Almeida*, en højt dannet og kundskabsrig Brasilianer, ivrig interesseret for sit Lands Natur og sit Folks Historie, talte med stor Begejstring om Lund, og opflammet ved Besøget i Lagoa Santa har denne Begejstring givet sig Udslag i Planer om paa forskjellig Maade at hædre *o fundador da paleontologia brasileira*, som Dr. Pires i en af sine Artikler betegner Lund.

Planen gaar bl. a. ud paa at oprette et særligt Museum eller en Museumsafdeling, bærende Lunds Navn og indeholdende topografisk-geologiske Kort over de af ham besøgte Huler, Knogler fra disse samt Afstøbninger af hans i vort Museum opbevarede Samlinger. Denne Tanke er jo overordentlig smuk og for os Danske meget hædrende. Dernæst er det Hensigten at flytte Lunds Lig og bisætte det i selve Lagoa Santa paa en aaben Plads, der strækker sig mellem Lunds Bolig og Kirken. Her skal da rejses et Monument, opført af Stalagtiter, Marmor og Bjærgkrystal, hentede fra Hulerne og fra Minas' Bjærge. Ogsaa denne Idé er jo smuk;

kun kan jeg ikke nægte, at det synes mig endnu smukkere, om man nøjedes med at rejse Monumentet i Byen, men lod Lund hvile derude mellem Camposslettens Træer, som han selv ønskede. Subskriptioner ere i Gang i Brasilien for at virkeliggjøre Dr. Pires de Almeidas Planer til at hædre Lunds Minde. Hvorvidt disse blive udførte, kan endnu ikke afgjøres.

Det tror jeg imidlertid at kunne sige, at jeg efter al Sandsynlighed er den sidste Danske, der fik Lagoa Santa at se endnu nogenlunde uforandret. Paa min Tilbagerejse bivaanede jeg nemlig to Aabningsfester, der ville blive bestemmende for Byens Fremtid. Den ene var Indvielsen af Dampbaadfart paa Rio das Velhas helt op til Sabará, den anden den officielle Aabning af Jærnbaneltrafikken til Santa Luzia, altsaa kun tre Mil fra Lagoa Santa; og Banen, hvis projekterede Endemaal'er Goyaz, vil blive ført endnu nærmere forbi den lille By, hvis nærmeste Station vil blive kaldet *Estação Lund*. Saaledes vil den Rejse fra Rio de Janeiro til Lagoa Santa, hvortil Prof. Warming for omtrent 30 Aar siden brugte 42 Dage, kunne gjøres paa mindre end et Døgn! Og hvem véd, — sandsynligvis vil det højt og sundt beliggende Lagoa Santa med dets smukke Sø blive et mondænt Sanaatorium; thi Brasilianerne have en Passion for at oprette Sanatorier!

Forfatteren af disse Linjer har da tænkt, at det, forinden alle disse Omvæltninger foregaa, vilde have sin Interesse at bringe hans Landsmænd en Hilsen fra det lille, endnu nogenlunde velbevarede Lagoa Santa, hvortil saa mange Danske have valfartet, at dets Befolkning maa have faaet det Indtryk, at Danmark er et af Verdens største Lande!

Hvor laa det gamle Gosen?

Af Professor, Dr. phil. Vald. Schmidt.

Hermed et Kort i Texten.

Ifølge Israeliternes historiske Minder, som vi finde i det Gamle Testamente, havde Folkets Forfædre under deres Ophold i Ægypten, førend de kom til at bo i „det hellige Land“, haft Ophold i Ægypten i et Landskab, som de kaldte Gosen. Nogen nøjere Bestemmelse af, hvor dette Gosen laa, gives hverken i Mosebøgerne eller i de andre bibelske Skrifter. De gamle Jøder manglede vistnok ikke historisk Sans, men for geo-

grafiske og arkæologiske Undersøgelser havde de ingen Smag. Ikke engang den jødiske Historieskriver Josefus (Iosepos), som dog har benyttet endel ægyptisk-græske Skrifter (eller vel snarere smaa Udtog af saadanne), indlod sig paa nogen Undersøgelse af Spørgsmaalet; han omskriver kun Bibelens Beretning. Heller ikke de oldkirkelige Forfattere bekymrede sig om denne Sag, og vi maa gaa helt ned til forrige Aar-